

Dokument o stališčih Komisije za intelektualno lastnino in digitalno regulativo

Komisija za intelektualno lastnino in digitalno regulativo

Marec 2025

AmCham Slovenia

KOMISIJA ZA
INTELEKTUALNO LASTNINO
IN DIGITALNO REGULATIVO

1. Uvod

Komisija za intelektualno lastnino in digitalno regulativo (v nadaljevanju, »**Komisija**«) v okviru AmCham Slovenija že vrsto let prepoznava ključno vlogo varstva intelektualne lastnine za uspeh podjetij v sodobnem gospodarstvu. V zadnjem obdobju pa se vse večji pomen pripisuje tudi vprašanjem digitalne regulative, tako na nacionalni kot na evropski in globalni ravni. Zaradi vedno večjih izzivov na tem področju je Komisija razširila svoj fokus in področje delovanja tudi na vse kompleksnejšo regulacijo digitalnega okolja in poslovanja, zlasti v luči novih predpisov v Evropski uniji, z namenom čim celoviteje naslavljanja ključna vprašanja in spodbujati razvoj inovativnega ter konkurenčnega poslovnega okolja.

Ta dokument je osredotočen na izboljšanje varstva in uporabe intelektualne lastnine v Sloveniji ter na odzivanje na aktualne izzive digitalne regulative. Poudarja, kako pravice intelektualne lastnine prispevajo k zaščiti inovacij, povečanju konkurenčnosti podjetij in odpornosti na gospodarske izzive. Prav tako se posveča vprašanjem, kako digitalna regulativa oblikuje poslovno okolje in odpira nove priložnosti, hkrati pa zahteva prilagoditve pravnega okvira ter spremembe v praksi.

Komisija si z dokumentom prizadeva kritično ovrednotiti trenutne izzive na področju intelektualne lastnine in digitalne regulative ter podati predloge za zakonodajne in praktične rešitve, ki bodo slovenskim podjetjem omogočile boljše upravljanje njihovih pravic ter uspešno delovanje na globalnih trgih.

2. Krepitev varstva in uporabe intelektualne lastnine v poslovnem okolju

Intelektualna lastnina je ključnega pomena za uspeh podjetij v sodobnem gospodarstvu, saj varstvo intelektualne lastnine omogoča podjetjem zaščito njihovih inovacij, kar povečuje njihovo konkurenčnost, omogoča boljše prilagajanje izzivom globalnega poslovanja in krepi odpornost proti gospodarskim krizam.

Pravice intelektualne lastnine zagotavljajo pravno varnost, povečujejo vrednost in ugled podjetja ter predstavljajo pomembno premoženje, ki lahko pri inovativnih podjetjih z višjo dodano vrednostjo bistveno presega vrednost opredmetenih sredstev podjetja. Poleg tega pravice intelektualne lastnine omogočajo dodatne prihodke prek licenciranja, franšizinga, prodaje ali prenosa in se lahko uporabijo tudi kot stvarni vložek v gospodarske družbe ter predmet zastavne pravice, s katerim se zavaruje posojilo, kar omogoča vlaganje v nadaljnje investicije in razvoj.

Da bi Slovenija postala visoko tehnološko razvita družba, sta obvezna hitra posodobitev pravnega okvira, zlasti na področju izumov iz delovnega razmerja, ter spodbujanje boljšega in učinkovitejšega uveljavljanja sprejetih pravil in načel v zvezi z intelektualno lastnino.

Glavni načini za zagotavljanje boljšega okolja za intelektualno lastnino v Sloveniji vključujejo temeljitejšo osveščanje o uporabi ter varstvu pravic intelektualne lastnine v javnih in poslovnih organizacijah, da bi te pravice čim bolj izpolnjevale interese vseh udeleženi skupin.

Komisija izpostavlja tudi nujnost sistematičnega vključevanja tematik s področja intelektualne lastnine in digitalne pismenosti v študijske in učne procese na fakultetah. Ne gre zgolj za ozaveščanje o pomenu varstva pravic intelektualne lastnine, temveč za aktivno uvajanje znanja, ki bo študentom in strokovnjakom omogočil boljše razumevanje in uporabo teh pravic v praksi. Tako znanje je ključno za podporo inovacijam in učinkovitemu varstvu intelektualne lastnine v gospodarstvu.

Komisija predlaga tudi izvedbo sektorske analize občutljivosti in ranljivosti, ki bi razkrila, kateri sektorji so še posebej izpostavljeni zaradi potencialne neučinkovitosti varstva intelektualne lastnine v Sloveniji. Na podlagi teh ugotovitev bi bilo mogoče ciljano naslavljanje ukrepe znotraj posameznih sektorjev.

Cilj prvega poglavja dokumenta o stališčih Komisije je prikaz določenih pomanjkljivosti in izzivov v okolju intelektualne lastnine v Sloveniji ter na podlagi kritične ocene izoblikovati predloge za nekatere rešitve, ki se osredotočajo na zakonodajne in praktične spremembe.

2.1. Uskladitev pravic intelektualne lastnine s poslovno realnostjo in zagotavljanje učinkovitega varstva

Posebno skrb pri svojem delovanju Komisija namenja vprašanjem, povezanim s sodnim varstvom pravic intelektualne lastnine v Sloveniji, pri čemer mestoma pogreša učinkovitejše varstvo izključnih pravic, kar vključuje tudi hitrejše odločanje o tovrstnih zahtevkih s strani pristojnih organov. Podpira tudi spodbujanje in utrjevanje zavesti posameznikov glede dolžnosti spoštovanja in zakonite uporabe del, ščitenih s pravicami intelektualne lastnine.

Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi vplivu umetne inteligence (v nadaljevanju, »**UI**«) na področje varstva pravic intelektualne lastnine. V praksi še naprej opažamo, da imetniki pravic intelektualne lastnine težko vrednotijo dejanske vrednosti njihovih pravic ter obseg njihovega varstva in uveljavljanja. Po drugi strani pa uporabniki del intelektualne lastnine pogosto ne morejo predvideti, v kolikšnem obsegu morajo pridobiti pravice intelektualne lastnine za specifične namene, in ne morejo povsem natančno določiti, kdaj zakonito koriščenje pravic intelektualne lastnine postane nezakonito. Takšno stanje je še posebej problematično za uporabnike iz različnih poslovnih sektorjev, saj morajo pridobitev pravic in dovoljenj iz naslova intelektualne lastnine vključiti v svoje poslovne modele. Z vse hitrejšim razvojem digitalnih tehnologij in orodij in posledično vedno kompleksnejšo regulativo, bo navedena problematika v podjetjih še pomembnejša.

Nadaljnji ukrepi za osveščanje na področju intelektualne lastnine morajo biti sprejeti na vseh ravneh, tj. v javnem in zasebnem okolju. Ker se zakonodaja in praksa s področja intelektualne lastnine nenehno razvijata, bi morali takšni ukrepi postati stalna praksa na vseh področjih naše družbe.

Če želimo vzpostaviti učinkovit sistem intelektualne lastnine, potrebujemo vse koščke sestavljanke: osveščenost je podlaga za spoštovanje pravic intelektualne lastnine, pri čemer mora biti njihovo uveljavljanje učinkovito. Slednje se nanaša tudi na sodno varstvo pravic intelektualne lastnine, kjer strokovnjaki včasih ne sprejemajo hitrih, učinkovitih ter predvidljivih vmesnih in dokončnih odločitev, s čimer v družbi znižujejo vrednosti pravic intelektualne lastnine.

2.2. Vpliv pravic intelektualne lastnine na konkurenčnost slovenskega gospodarstva

Septembra 2024 je bilo objavljeno t.i. Draghijevo poročilo, ki bo prispevalo k delu Evropske komisije pri pripravi novega načrta za trajnostno blaginjo in konkurenčnost Evrope, zlasti k razvoju novega čistega industrijskega dogovora za konkurenčno industrijo in kakovostna delovna mesta. Draghijevo poročilo v ospredje postavlja med drugim inovacije in razkriva vzroke, zakaj je EU na tem segmentu zaspala v primerjavi z ZDA in Kitajsko. Poročilo kot glavne ovire za inovacije v Evropi izpostavlja, da je vzrok šibkega položaja Evrope na področju digitalnih tehnologij statična industrijska struktura, ki ustvarja začaran krog nizkih naložb in inovacij ter pomanjkanje industrijske dinamike v Evropi, ki je v veliki meri posledica slabosti v „živiljenjskem ciklu inovacij“, ki preprečujejo nastanek novih sektorjev in izzivalcev, posebej pa poročilo izpostavlja tudi premajhno število akademskih ustanov, ki dosegajo najvišje ravni odličnosti, ter premalo prehodov od inovacij do komercializacije, kar vidimo tudi pri nas. Poročilo nadalje izpostavlja, da je javna poraba za raziskave in inovacije v Evropi premajhna in premalo usmerjena v prebojne inovacije ter opozarja na regulatorne ovire, ki so še posebej težke v tehnološkem sektorju, zlasti za mlada podjetja. Poročilo predstavi tudi program za odpravo inovacijskega primanjkljaja, s poudarkom na izboljšanju pogojev za prebojne inovacije z odpravljanjem pomanjkljivosti v skupnih EU programih za raziskave in inovacije, s hkratnimboljšim usklajevanjem javnih raziskav in inovacij v državah članicah, vzpostavljanjem in utrjevanjem evropskih akademskih ustanov v ospredju svetovnih raziskav ter boljšim finančnim okoljem za prebojne inovacije, zagonska podjetja in velika podjetja, saj je potrebno odpraviti ovire za rast na evropskih trgih.

Komisija bo spremljala delo Evropske komisije, zlasti predlagane ukrepe za izboljševanje inovacijskega okolja, ki bodo pripomogli k izboljšanju konkurenčnosti gospodarstva na ravni EU, s tem pa tudi v Sloveniji.

2.3. Razvoj in strategija urejanja intelektualne lastnine v Sloveniji in Evropski uniji

Junija 2024 je vlada sprejela prvo Nacionalno strategijo intelektualne lastnine do leta 2030 (»Nacionalna strategija«) in Ministrstvu za gospodarstvo, turizem in šport naložila, da v sodelovanju z ostalimi organi pripravi akcijski načrt za izvajanje strategije.

Nacionalna strategija temelji na ugotovitvah analize Inštituta za ekonomska raziskovanja iz leta 2023. Identificirane so bile številne pomanjkljivosti in slabosti, na primer na področju ozaveščenosti, podpornih politik, kompetenc in usposabljanja, majhno število varovanja in uveljavljanja pravic intelektualne lastnine.

Nacionalna strategija želi odpraviti ugotovljene šibkosti s pomočjo treh strateških ciljev: 1) okrepitev okolja za učinkovito ustvarjanje, razvoj, varstvo in upravljanje intelektualne lastnine, 2) povečanje ozaveščenosti in znanja o intelektualni lastnini, 3) krepitev vloge intelektualne lastnine v zasebnem in javnem sektorju ter v družbi nasploh. Za vsakega od navedenih strateških ciljev Nacionalna strategija zahteva ukrepe in ključne aktivnosti, ki bodo konkretnije določeni vključno z načinom izvajanja v akcijskem načrtu.

Ukrepi v zvezi s prvim strateškim ciljem temeljijo na izboljšanju strokovne podlage za transparentno oblikovanje javne politike, krepitvi varovanja pravic intelektualne lastnine, rednem posodabljanju zakonodaje, krepitvi vloge podpornih organizacij ter povečanju strateškega pomena intelektualne lastnine. Cilj povečanja ozaveščenosti in znanja o intelektualni lastnini bi se dosegel predvsem z ozaveščanjem javnosti o pomenu pravic intelektualne lastnine, izpopolnjevanjem izobraževalnih programov ter krepitvijo kompetenc tako v javnem kot zasebnem sektorju. Za krepitev vloge intelektualne lastnine z namenom izboljšanja konkurenčnosti Slovenije pa se predvideva predvsem povečanje pomena intelektualne lastnine v postopkih javnega naročanja in javnih razpisov, večja podpora pri upravljanju pravic intelektualne lastnine ter izboljšanje prepoznavnosti pravic intelektualne lastnine kot pomembnega dela premoženja podjetij.

Komisija podpira sprejem prvega strateškega dokumenta države na tem področju. Nacionalna strategija je trenutno zastavila splošen okvir predvidenih aktivnosti, zato bo Komisija še naprej pozorno spremljala razvoj na tem področju, zlasti v zvezi s sprejemom akcijskega načrta za izvajanje strategije. Komisija stremi tudi k aktivni vključitvi v njegovo pripravo, saj je to pomemben korak k zaščiti slovenskega gospodarstva na globalnem trgu.

2.4. Enotno evropsko patentno varstvo

Enotni patent predstavlja temeljno reformo evropskega patentnega sistema, ki omogoča pridobitev enotne patentne zaščite v vseh sodelujočih državah članicah EU z eno samo prijavo pri Evropskem patentnem uradu. Gre za poenostavitev, ki bistveno zmanjšuje administrativne in finančne obremenitve podjetij, saj odpravlja potrebo po potrditvah v posameznih nacionalnih uradih ter s tem povezanimi prevajalskimi in vzdrževalnimi stroški. Enotni patent zagotavlja enotno varstvo na ozemlju sodelujočih držav¹, pri čemer imajo vse države enak pravni učinek. Sistem omogoča centralizirano upravljanje, kar pomeni, da podjetja plačujejo eno samo pristojbino za podaljšanje veljavnosti patenta, kar prispeva k predvidljivosti in preglednosti stroškov. Slovenska podjetja, zlasti tista, ki delujejo na področju visokih tehnologij in inovacij, bodo s tem pridobila konkurenčno prednost, saj bo zaščita njihovih inovacij poenostavljena in stroškovno učinkovitejša. Slovenija je, kot del tega sistema, postala privlačnejša za tuje vlagatelje, saj omogoča enoten, stabilen in pravno varen sistem zaščite intelektualne lastnine.

Enotno sodišče za patente, ki ima lokalni oddelek tudi v Ljubljani, vzpostavlja skupen pravosodni okvir za reševanje patentnih sporov, kar pomeni odpravo pravne razdrobljenosti in poenotenje sodne prakse v sodelujočih državah.

¹ Avstrija, Belgija, Bolgarija, Danska, Estonija, Finska, Francija, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Romunija, Slovenija, Švedska - kasneje se lahko pridružijo še ostale države članice okrepljenega sodelovanja (Ciper, Češka, Grčija, Madžarska, Irska, Poljska, Romunija in Slovaška). Hrvaška, Poljska in Španija niso podpisale Sporazuma o Enotnem patentnem sodišču.

Do zdaj so bila podjetja primorana voditi sodne postopke v več državah hkrati, kar je povzročalo visoke stroške, dolgotrajne postopke in pogosto tudi nekonsistentne sodne odločitve. Novi sistem omogoča centralizirano odločanje, kar pomeni, da bo sodna praksa postala predvidljivejša, odločbe pa bodo enotno veljavne na celotnem ozemlju sodelujočih držav. Specializirani sodniki z izkušnjami na področju patentnega prava bodo zagotavljali visoko raven pravne varnosti, kar bo pripomoglo k večji zaščiti imetnikov patentov. Sistem enotnega sodišča za patente tako omogoča hitrejše in stroškovno učinkovitejše reševanje sporov, s čimer se je izboljšala konkurenčnost slovenskih podjetij ter spodbudila dodatna vlaganja v raziskave in razvoj.

Center za mediacijo in arbitražo za patente, s sedežem v Lizboni in Ljubljani, je ključni dodatek k sistemu enotnega patenta, saj omogoča hitro in fleksibilno reševanje sporov brez potrebe po dolgotrajnih in dragih sodnih postopkih. Z mediacijo in arbitražo se podjetja lahko izognejo nepotrebnim konfliktom, pri čemer se ohranijo poslovni odnosi in omogoči reševanje sporov v zaupanja vrednem okolju. Ta mehanizem je še posebej pomemben za tehnološka podjetja, kjer so spori pogosto kompleksni in zahtevajo specifična znanja s področja intelektualne lastnine. Center omogoča strankam, da same izberejo arbitre z ustreznimi strokovnimi kvalifikacijami, kar zagotavlja kakovostne in pravične odločitve. Prisotnost učinkovitega sistema mediacije in arbitraže bo Slovenijo postavila na zemljevid držav z napredno infrastrukturo za zaščito inovacij ter povečala njeno privlačnost za tuje investitorje.

Vzpostavitev enotnega patenta, enotnega sodišča za patente in Centra za mediacijo in arbitražo za patente je ključnega pomena za nadaljnji razvoj slovenskega inovacijskega ekosistema in konkurenčnosti gospodarstva. Slovenskim podjetjem bo omogočila lažji dostop do učinkovite patentne zaščite, zmanjšala administrativne ovire in stroške ter spodbujala raziskave in razvoj. Z vključitvijo v ta sistem bo Slovenija okrepila svoj položaj kot inovativno naravnana država s stabilnim in predvidljivim pravnim okoljem, kar bo imelo dolgoročne pozitivne učinke na gospodarsko rast, privabljanje tujih vlagateljev in krepitev nacionalne konkurenčnosti na globalnem trgu.

2.5. Kolektivno varstvo avtorskih pravic v slovenskem in mednarodnem okolju

Navkljub določenim pomanjkljivostim in nedoslednostim ima Slovenija enega najbolj sodobnih zakonov na področju avtorskih in sorodnih pravic ter kolektivnega upravljanja le-teh.

Komisija prepoznava, da na področju skupne položnice obstajajo možnosti za nadaljnji razvoj v smeri, da uporabnik z enim računom uredi uporabo za čim več različnega repertoarja – avdio-vizualnega, glasbenega in literarnega.

Komisija prepoznava tudi možnost večje transparentnosti, strokovnosti in učinkovitosti pristojnih organov, kar bi lahko dosegli z večjim številom ustrezno strokovno usposobljenih zaposlenih.

2.6. Problematika izumov in avtorskih pravic iz delovnega razmerja

Za uspešen razvoj podjetij in posameznikov, ki so ključni pri ustvarjanju novih tehnoloških in poslovnih rešitev, je pomembno urejeno področje izumov in avtorskih del iz delovnega razmerja. Komisija bo v naslednjih dveh letih temu namenila posebno pozornost, saj so člani izrazili težave pri izvajanju določil Zakona o izumih iz delovnega razmerja, prav tako pa bo Komisija pripravila pregled slovenske zakonodaje v primerjavi z nemško in avstrijsko ter predlagala izboljšave slovenske pravne ureditve.

Izumi iz delovnega razmerja

Izumi, ustvarjeni v delovnem razmerju, so ključni vir inovacij, a prinašajo pravne in finančne izzive glede lastništva in nagrajevanja. Slovenska zakonodaja ureja področje izumov, ustvarjenih v delovnem razmerju, in predvideva pravico delodajalca do prevzema izuma ter ustrezno nagrajevanje delavca. Vendar je izredno težko denarno oceniti višino nagrade, kar posledično otežuje določitev pravične nagrade za delavca. Komisija izpostavlja potrebo po bolj jasnih postopkih za prijavo, prevzem in nagrajevanje izumov ter konkretnih pravnih aktih, ki zmanjšujejo pravne nejasnosti in omogočajo življenjsko uporabo predpisov.

Avtorska dela iz delovnega razmerja

Vprašanja pravic na avtorskih delih iz delovnega razmerja se pogosto rešujejo ad hoc, kar postane problematično, ko dogovora ni mogoče doseči, saj za te primere ne obstoji primerna pravna ureditev. Trenutna zakonodaja ne ponuja jasnih smernic, zato Komisija predlaga večjo transparentnost ureditve, potencialno tudi bolj jasno ureditev na ravni kolektivnih pogodb ali internih aktov delodajalcev kot začasno rešitev. Komisija se zavzema za spremembo obstoječega zakona, ki bi ustrezno uredil prenos pravic na delodajalce, ob upoštevanju, da gre za dela, ustvarjena v delovnem razmerju, in pravico do nagrade delavcu, kadar avtorsko delo ni ustvarjeno v okviru izpolnjevanja obveznosti po pogodbi o zaposlitvi, še vedno pa je s področja delodajalčeve dejavnosti.

Varstvo poslovne skrivnosti

Varstvo poslovnih skrivnosti je ključno za zaščito inovacij in konkurenčnih prednosti podjetij. Zakonodaja v Sloveniji določa, katere informacije so lahko poslovna skrivnost in kako jih zaščititi pred protipravno pridobitvijo in razkritjem. Med nove prakse spadajo strožji nadzor dostopa do informacij, ki predstavljajo poslovno skrivnost, redno izobraževanje zaposlenih o pomembnosti varovanja poslovnih skrivnosti ter uvedba sodobnih tehnologij za zaščito podatkov.

2.7. Umetna inteligenca in pravice intelektualne lastnine

Razvoj UI prinaša izzive na področju intelektualne lastnine, saj UI ustvarja vsebine, ki so ali bi lahko bile varovane s pravicami intelektualne lastnine, pri tem pa lahko nastopi težava, kako te umestiti v obstoječe pravne okvire. Trenutna zakonodaja avtorstvo priznava le fizičnim osebam, kar lahko povzroči pravno praznino pri vsebinah, ki jih ustvari UI.

Komisija bo spremljala razvoj prava in sodne prakse, ki zadeva UI in vlogo le-te pri ustvarjanju avtorskih del oziroma inovacij ter spodbujala primerne spremembe pravnega okvirja, ki bo primerno uravnotežil zaščito interesov ustvarjalcev, hkrati pa bo poskrbel za spodbujanje ustvarjalnosti.

2.8. Čezmejna izvršljivost pravic intelektualne lastnine

Pravni okvir za čezmejne kršitve pravic v okolju EU ureja predvsem primarna in sekundarna zakonodaja EU, ki vsebuje določbe glede določitve pristojnosti sodišč, relevantnega prava ter priznanja in izvršljivosti odločb drugih držav članic v Sloveniji. Slovenija je prav tako ratificirala Sporazum o enotnem sodišču za patente, kar predstavlja korak naprej v smeri enotnega patentnega varstva.

Glavne pomanjkljivosti na tem področju zadevajo med drugim:

- **odsotnost čezmejne aktivnosti oz. mednarodnega sodelovanja organizacij na področju čezmejnega izvrševanja pravic intelektualne lastnine:** leta 2018 je bil za doseganje večje učinkovitosti sodelujočih organov na področju boja proti piratstvu in ponarejanju ter preprečevanja kršitev pravic intelektualne lastnine v okviru svojih pristojnosti podpisan Memorandum o medsebojnem sodelovanju med Uradom RS za intelektualno lastnino (urad), Tržnim inšpektoratom RS, FURS in policijo. V okviru memoranduma je bila ustanovljena stalna koordinacijska skupina za boj proti piratstvu in ponarejanju, ki pa ni čezmejno aktivna;
- **nepoznavanje pravil mednarodnega zasebnega prava** v kompleksnejših čezmejnih sporih in **odsotnost posebnega izobraževanja sodnikov** na področju prava intelektualne lastnine;
- čedalje **večja prisotnost kršitev pravic v digitalnem okolju ter uporaba tehnologij umetne inteligence za kršitev avtorskih pravic in pravic modela**, kar predstavlja dodaten izziv v zvezi s čezmejnimi izvrševanjem pravic.

Ukrepi za izboljšanje čezmejnega izvrševanja pravic intelektualne lastnine bi morali temeljiti predvsem na boljšem povezovanju med relevantnimi organi, kar vključuje tudi spodbujanje mednarodnega sodelovanja in povezovanja. V zvezi s kršitvami v digitalnem okolju bi ukrepi za izboljšavo lahko vključevali razvoj digitalnih orodij za nadzor in poročanje o kršitvah pravic intelektualne lastnine, kar bi posledično izboljšalo tudi učinkovitost in hitrost pregona.

Nenazadnje bi bila priporočljiva večja transparentnost glede postopka čezmejnega izvrševanja pravic intelektualne lastnine s shematskim prikazom poteka postopka, kar bi relevantnim deležnikom ne zgolj olajšalo izvrševanje svojih pravic, temveč jih tudi spodbudilo k bolj aktivnemu čezmejnemu izvrševanju pravic.

2.9. Založništvo: digitalizacija ter čezmejnost avtorskih pravic in licenc

Digitalizacija je močno preoblikovala založništvo, saj omogoča širšo dostopnost vsebin, hkrati pa odpira nova vprašanja glede čezmejnosti avtorskih pravic in licenc. V globalnem digitalnem okolju je ključno, da so pogodbe o avtorskih pravicah in licenciranju sklenjene ob upoštevanju različnih pravnih sistemov in specifik posameznih trgov. Komisija zato poudarja pomembnost sodelovanja usposobljenih pravnih svetovalcev pri sklepanju pogodb z mednarodnim elementom, saj lahko ti zagotovijo skladnost z zakonodajo različnih jurisdikcij ter zaščito interesov avtorjev in založnikov. Le s premišljeno pravno strategijo je mogoče zagotoviti pravično uporabo in razširjanje vsebin v digitalnem svetu.

3. Sveženj digitalne pravne ureditve – »evropsko digitalno desetletje«

Poznavanje in izvajanje evropske digitalne pravne ureditve, ki jo v okviru »evropskega digitalnega desetletja« oblikuje Evropska unija, je postalo temeljnega pomena za uspeh v poslovnem okolju Evropske unije, vse bolj pa tudi na globalnem trgu digitalnih storitev. Sem spadajo nekateri ključni zakonodajni svežnji, ki so že ali bodo v bližnji prihodnosti pomembno oblikovali evropsko in slovensko digitalno krajino: akt o digitalnih storitvah, akt o digitalnih trgih, akt o umetni inteligenci, predpisi s področja upravljanja in dostopa do podatkov in še številni drugi (povezani) predpisi.

3.1. DSA in DMA

DMA se osredotoča na ustvarjanje bolj konkurenčnega in pravičnega trga, preprečuje nepošteno prakse večjih igralcev in odpira priložnosti za manjša podjetja. DSA pa naslavlja varnost in preglednost digitalnih storitev, s poudarkom na odgovornosti spletnih platform za vsebine ter na zaščiti uporabnikov.

DMA in DSA predstavljata pomemben korak k pravičnejšemu digitalnemu trgu, vendar Komisija opozarja na potrebo po uravnoteženem pristopu. Komisija podpira spodbujanje konkurenčnosti in varnosti v okviru rešitev, ki bodo omogočile sodelovanje med globalnimi podjetji in lokalnimi podjetji, kar bo pripomoglo k trajnostni rasti slovenskega digitalnega trga. Pri tem bo ključna tudi aktivna vloga pristojnih regulatorjev, s katerimi bo Komisija navezala stik, z namenom čim boljšega informiranja članov AmCham o izzivih, ki jih implementacija obeh uredb prinaša našim članom.

3.2. Akt o umetni inteligenci

Akt o umetni inteligenci je prvi celoviti regulatorni okvir na svetu s področja UI, katerega namen je ublažiti tveganja, povezana s sistemi UI, ter vzpostavil smernice za razvijalce, uporabnike in regulatorje UI. Sprejet je bil 2024, v celoti pa bodo pravila začela veljati 2026.

Podjetja bodo morala opredeliti tveganja svojih rešitev UI, saj so s tem povezane njihove obveznosti, hkrati pa vzpostaviti sistem za upravljanje UI z interdisciplinarnimi ekipami strokovnjakov. Pomemben poudarek bo tudi na izobraževanju zaposlenih za boljše razumevanje in uporabo UI.

Komisija vidi Akt o umetni inteligenci kot priložnost za pospešitev inovacij in izboljšanje konkurenčnosti, a hkrati opozarja na potrebo po uravnoteženem pristopu, ki spodbuja razvoj, ustvarjalnost, raziskave in konkurenčnost, ter izpostavlja pomen interdisciplinarnega sodelovanja in izobraževanja za uspešno uporabo UI.²

3.3. Akti s področja upravljanja s podatki

V zadnjih letih je digitalno okolje postalo ključno za poslovanje in inovacije, pri čemer imajo podatki osrednjo vlogo v sodobni ekonomiji. Evropska unija je s sprejemanjem številnih uredb ter novimi dogovori o prenosu podatkov med EU in ZDA, vzpostavila pravni okvir, ki ureja ravnanje s podatki, varnost, transparentnost ter pravice uporabnikov. Kljub pozitivnim namenom teh aktov Komisija opozarja na potencialne administrativne obremenitve za podjetja in poudarja potrebo po uravnoteženem pristopu, ki bo omogočal skladnost z zakonodajo, hkrati pa spodbujal inovacije in gospodarsko rast.

Zakon o varstvu osebnih podatkov

ZVOP-2, ki je začel veljati v začetku 2023, posodablja slovensko zakonodajo v skladu s Splošno uredbo o varstvu podatkov (GDPR). Komisija opozarja na povečano administrativno obremenitev in stroške za podjetja, ki se soočajo z izzivi pri prilagoditvi poslovnih procesov, kljub temu pa je Komisija mnenja, da zakon krepi varnost in transparentnost pri obdelavi osebnih podatkov, kar dolgoročno povečuje zaupanje strank.

Zasebnostni ščit

Dogovor med EU in ZDA, ki je dovoljeval prenos osebnih podatkov, je Sodišče EU leta 2020 razveljavilo zaradi pomislekov glede varnosti podatkov. To je podjetja prisililo k uporabi alternativnih mehanizmov, kot so standardne pogodbenne klavzule (SCC). Julija 2023 je bil sklenjen nov dogovor, ki uvaja strožje zaščitne ukrepe za varstvo podatkov in omogoča prost pretok podatkov brez dodatnih dovoljenj. Komisija pozdravlja novo ureditev, ki prinaša večjo pravno predvidljivost in zmanjšuje negotovost glede zakonite uporabe podatkov, kar je pred sklenitvijo novega dogovora povzročalo znatno gospodarsko škodo. Kljub temu Komisija opozarja na nujnost stalnega spremljanja izvajanja dogovora in zagotavljanja učinkovitosti zaščitnih ukrepov v praksi.

Uredba o zasebnosti in elektronskih komunikacijah

Uredba o zasebnosti in elektronskih komunikacijah, ki je v pripravi od leta 2017, varuje zasebnost pri vseh vrstah elektronskih komunikacij, vključno s telefonskimi klici, e-pošto in spletnimi sporočili, ter dopolnjuje Splošno uredbo o varstvu podatkov (GDPR). Uvedena je bila za nadomestitev stare direktive in poenotenje področja elektronske zasebnosti. Ključne določbe uredbe vključujejo strožje zahteve za pridobivanje soglasja za uporabo piškotkov, zaupnost komunikacij ter ukrepe proti nezaželeni e-pošti. Komisija podpira prizadevanja za izboljšanje varstva zasebnosti, a poudarja potrebo po uravnoteženem pristopu, ki bo spodbujal inovacije in poslovno rast ter hkrati zagotavljal ustrezno zaščito uporabnikov z jasnimi in izvedljivimi pravili.

Drugi akti

Uredba o upravljanju podatkov, Uredba o podatkih in Direktiva o odprtih podatkih, so zakonodajni akti, namenjeni spodbujanju zaupanja, preglednosti in etičnega ravnanju pri uporabi podatkov, obenem pa omogočajo konkurenčno okolje za razvoj novih tehnologij in poslovnih modelov. Komisija prepoznava priložnosti, ki jih ti akti prinašajo, vendar opozarja na potrebo po usklajenem izvajanju brez nepotrebnih administrativnih bremen. Pri tem vidi številne priložnosti za slovenska podjetja, zlasti na področju kibernetске varnosti in razvoja UI, kjer se pojavljajo tudi vprašanja pravic intelektualne lastnine.

² Vir: <https://amcham.si/dogodki-in-mrezenje/umetna-inteligenca-je-katalizator-inovacij-ki-resuje-izzive-ali-jo-zacnemo-uporabljati-ali-pa-dopustimo-da-nas-pokonca/>

3.4. Stališče Komisije

Komisija poudarja, da bo vse kompleksnejša regulativa na področju intelektualne lastnine in digitalnega poslovanja pomembno vplivala na tehnološke procese na digitalnem trgu. Komisija se zavzema za enakovredne pogoje za vse udeležence na trgu, predvsem s ciljem, da slovenska podjetja, ne glede na svojo velikost, pridobijo priložnosti za učinkovito sodelovanje na enotnem digitalnem trgu in tako postanejo konkurenčna tudi v mednarodnem okolju. Potrebno je najti rešitve, ki bodo omogočile vzpostavitev trajnega sodelovanja z globalnimi spletnimi podjetji in platformami, ob upoštevanju dejstva, da kar 80 % digitalnega poslovanja, trženja in komuniciranja v Sloveniji temelji prav na storitvah teh podjetij in platform. Zato se Komisija zavzema za vzpostavitev uravnoteženega in pravičnega digitalnega okolja, kjer bodo slovenska podjetja lahko uspešno sodelovala z mednarodnimi akterji, Slovenija pa bo postala privlačno poslovno okolje tudi za velika digitalna podjetja, ki delujejo globalno.

Hkrati Komisija opozarja na izzive, ki jih prinaša nova regulativa in vzpostavitev številnih novih regulatorjev. Pozdravlja kompleksnost regulative, vendar izpostavlja, da je ključna težava v njeni implementaciji, tudi v luči pogosto premajhne pozornosti, ki so jo pri krepitevi svojega delovanja deležni posamezni regulatorji. Komisija podčrtuje, da je za konkurenčno in uspešno poslovno okolje nujna predvidljivost in učinkovitost regulatornih ukrepov, zlasti v kompleksnem okolju, ki temelji na inovacijah, vlaganju v razvoj in znanost ter prilagajanju vse zahtevnejši regulaciji.

Komisija si bo prizadevala ohranяти tesne stike z regulatorji, da bi služila kot most med njimi in gospodarstvom. Verjame, da je ključnega pomena podpreti regulatorje pri izvajanju zakonodaje, saj brez konsistentne prakse podjetja, ki delujejo na področju DSA, DMA in UI, ne bodo mogla učinkovito uresničevati svojih aktivnosti. Tako bomo pripomogli k krepitevi stabilnega in predvidljivega regulatornega okolja, ki bo omogočilo rast in razvoj gospodarstva.

4. Drugo

4.1. Prenos znanja iz raziskovalnih institucij v gospodarstvo

Komisija se zavzema za krepitev sodelovanja med raziskovalnimi institucijami, univerzami, izobraževalnimi ustanovami in gospodarstvom. Ključ do uspešnega prenosa znanja leži v tem, da raziskovalni rezultati ne ostanejo zgolj v akademskih okvirih, ampak se uspešno prelivajo v gospodarstvo, kjer lahko ustvarjajo nove produkte, storitve in tehnologije. Univerze in raziskovalne institucije morajo postati središča inovacij in razvoja, kjer se izumi in druge oblike intelektualne lastnine učinkovito komercializirajo, kar bo omogočilo neposreden vpliv na razvoj podjetij in izboljšanje konkurenčnosti na globalnem trgu.

Podjetja imajo pri tem ključno vlogo, saj njihovi razvojni načrti in vizije predstavljajo most med raziskovalnim okoljem in tržnimi potrebami. Podjetja morajo aktivno sodelovati pri oblikovanju raziskovalnih prioritet, kar bo omogočilo bolj usmerjene raziskave in hitrejši prehod inovacij v realno uporabo. Slovenija, kot majhno in odprto gospodarstvo, se v globalnem konkurenčnem okolju sooča s posebnimi izzivi. Tehnološki razvoj, ki temelji na inovacijah in novih tehnologijah, je eden redkih vzvodov za ustvarjanje dodane vrednosti, kar omogoča, da slovensko gospodarstvo ohranja svojo konkurenčno prednost. Ta konkurenčna prednost zagotavlja tudi primeren zaslužek, ki se delno vrača v razvoj in raziskave prek financiranja iz javnih sredstev, kar ustvarja pozitiven cikel rasti.

Vendar pa Slovenija zaostaja za tujimi praksami, zlasti na področju licenciranja patentov in podpiranja spin-off podjetij, kar predstavlja pomembno oviro za uspešen prenos tehnologij. Zakonodaja trenutno ne dovoljuje, da bi se intelektualna lastnina raziskovalnih institucij uporabljala kot kapitalski vložek v podjetjih, kar pomeni, da potencial številnih raziskav ostaja neizkoriščen. Kljub pogodbenemu sodelovanju med raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom, to sodelovanje pogosto ni dovolj za zadostitev potreb podjetij in trga. Ovire, kot so neustrezna zakonodaja, pomanjkanje podpore in slaba komunikacija med obema stranema, otežujejo prenos znanja v prakso.

Za izboljšanje prenosa znanja iz raziskovalnega v gospodarsko okolje je potrebno intenzivnejše, sistematično in pospešeno delovanje. Slovenija mora okrepiti podporo predvsem na področjih z vrhunskimi raziskovalnimi dosežki, kjer je potencial za preboj v mednarodnem prostoru največji. Pri tem je nujno zagotoviti ustrezno podporo za raziskovalce in podjetja ter olajšati proces prenosa tehnologij, tako da bo znanje čim hitreje in učinkoviteje prešlo v aplikativno uporabo. Le s tesnim sodelovanjem med raziskovalnimi ustanovami in gospodarstvom bo Slovenija lahko razvila trajnosten in konkurenčen inovacijski ekosistem, ki bo prispeval k dolgoročni rasti in razvoju.

4.2. Kompleksnost mednarodnih gospodarskih pogodb

Mednarodne gospodarske pogodbe, še posebej na področju IKT industrije, z izrazitimi mednarodnimi elementi predstavljajo poseben izziv za slovenska podjetja. Te pogodbe so pogosto zelo kompleksne in zahtevajo visoko stopnjo strokovnosti ter poglobljeno razumevanje. Digitalizacija in globalizacija sta dodatno prispevali k povečanju obsežnosti in zapletenosti pogodbenih razmerij, saj zahtevata vključitev novih, netradicionalnih pogodbenih klavzul, ki so prilagojene kompleksnosti in dinamičnosti sodobnega poslovnega okolja.

Razvoj digitalnih tehnologij prinaša nove vrste obveznosti, ki zahtevajo ureditev področij kot so varovanje podatkov, intelektualna lastnina, kibernetska varnost, UI, upravljanje z digitalnimi platformami ter zagotavljanje skladnosti poslovanja s številnimi novo-sprejetimi pravnimi akti. Klavzule, ki izhajajo iz pogodbenih razmerij, ki so posledica digitalizacije, ne zahtevajo samo pravnega znanja, temveč tudi tehnično razumevanje, kar lahko predstavlja težavo za podjetja, ki nimajo dovolj notranjih virov ali dostopa do specializiranih strokovnjakov.

Slovenska podjetja se pri obravnavi mednarodnih gospodarskih pogodb soočajo z več izzivi, kot so kompleksnost pogodbenih klavzul, pomanjkanje izkušenj, tveganje zaradi nepoznavanja določb in časovna občutljivost, ki omejuje možnosti za temeljito analizo. Velike količine pravnega jezika in tehnične terminologije otežujejo razumevanje obveznosti, kar lahko vodi v pravne spore ali finančne izgube.

Komisija poudarja potrebo po dvigu osveščenosti in strokovnosti na tem področju. Kot ključne rešitve predlaga organizacijo izobraževanj, sodelovanje s strokovnjaki, razvoj smernic za obravnavo pogodb in uporabo digitalnih orodij za analizo pogodbenih tveganj. Poleg tega si prizadeva za okrepitev mednarodnega sodelovanja, kar bi slovenskim podjetjem omogočilo dostop do dobrih praks in globalnih pravnih virov. Sistematičen pristop lahko bistveno zmanjša tveganja in izboljša konkurenčnost slovenskih podjetij v mednarodnem okolju.

Kontakt

Naslov

Ameriška gospodarska zbornica – AmCham Slovenija
Dunajska cesta 167, 1000 Ljubljana, Slovenija

Telefon

+386 8 205 1350

Media

office@amcham.si
www.amcham.si

AmCham Slovenia

KOMISIJA ZA
INTELEKTUALNO LASTNINO
IN DIGITALNO REGULATIVO